

ความเชื่ออำนาจในตน : การวัด ความสำคัญ และการเปลี่ยนแปลง

ดร. ดุจดเดือน พันธุนาวัน*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

ความเชื่ออำนาจในตนเป็นจิตลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งตามทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีของ Rotter (1966) ความเชื่ออำนาจในตนของบุคคลประกอบด้วย 2 องค์ประกอบคือ 1) ความสามารถในการทำนาย (Predictability) ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งและผลหนึ่ง และ 2) ความเชื่อที่ว่าตนสามารถควบคุมให้เกิดผลนั้นตามที่ต้องการได้ (Controllability) บทความนี้ได้ประมวลผลการวิจัยในสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ ในบุคคลอายุตั้งแต่ 12 ปี ถึง 60 ปี ปรากฏว่าผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ มากกว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนน้อย นอกจากนี้ ผลการวิจัยในอดีตยังระบุว่า บุคคลที่เป็นเพศชาย หรือ มีผลการเรียนดีน้อย หรือ มีฐานะไม่ดี หรือ มีการศึกษาต่ำกว่า 9 ปี มักเป็นกลุ่มบุคคลที่เสี่ยงต่อการมีความเชื่ออำนาจในตนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลในกลุ่มประเภทตรงข้าม นอกจากนี้ การเรียนรู้ทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ได้ถูกนำมาอธิบายในเชิงสาเหตุที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความเชื่ออำนาจในตน

ABSTRACT

Belief in internal locus of control of reinforcement, one of the important psychological characteristics according to the Thai psychological theory of moral and work behaviors (Bhathumnavin, 1995), is derived from Rotter's theory (1966). It consists of 2 components. First, predictability, the ability to foresee causal-effect relationship. Secondly, controllability, the ability to manage to get the expected desirable result. This article aims at reviewing Thai research findings in psycho-behavioral approach in terms of the relationship between belief in internal locus of control of reinforcement

and desirable behaviors of individuals with the age ranging from 12 to 60 years old. It was found in general that individuals with high belief in internal locus of control of reinforcement reported more desirable behaviors than their counterparts. Furthermore, several previous studies revealed the congruent findings that there are several at-risk groups of individuals showing less belief in internal locus of control of reinforcement: males, low GPA individuals, low SES individuals, and individuals received educational training less than 9 years. Social learning and environmental change are discussed as the important antecedents of variation of this psychological characteristic.

พลังสำคัญประการหนึ่งที่จะสามารถขับเคลื่อนให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่างๆ จนบรรลุเป้าหมายนั้น คือ ความเชื่อที่ว่า “ความสำเร็จเกิดจากความพยายามของตน” รวมทั้งความเชื่อที่ว่า “ยิ่งตนทุ่มเทมากเท่าใด ก็ยิ่งประสบความสำเร็จมากด้วย” ความเชื่อเช่นนี้เป็นลักษณะพื้นฐานทางจิตใจของบุคคลที่มาจากทฤษฎีของ Rotter (1966; 1989) และเป็นจิตลักษณะที่สำคัญหนึ่งในแปดประการตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538) ซึ่งเรียกว่า ความเชื่ออำนาจในตน (Belief in internal locus of control of reinforcement) จิตลักษณะด้านนี้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ ของเยาวชนและประชาชนไทย

ในบทความนี้ได้ประมวลทฤษฎี และผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ ของคนไทย ตลอดจนผลการวิจัยที่บ่งชี้กลุ่มคนไทยที่เสี่ยงที่มีความเชื่ออำนาจในตนน้อย รวมทั้งยังได้รวบรวมปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงจิตลักษณะด้านนี้ โดยมีหัวข้อดังนี้

ความเชื่ออำนาจในตน : ความหมาย และ วิธีการวัด

ความสำคัญของความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนา
ของคนไทย

กลุ่มเสี่ยงด้านจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน
การเปลี่ยนแปลงของความเชื่ออำนาจในตนของบุคคล

ความเชื่ออำนาจในตน : ความหมาย และวิธีการวัด

นักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Julian Rotte เป็นผู้ชี้ให้เห็นความสำคัญของจิตลักษณะประการหนึ่งของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อที่ว่า “ตนมีความสามารถในการทำนายความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่ง และสามารถควบคุมผลของสาเหตุเหล่านั้น” โดยเรียกว่า ความเชื่ออำนาจ (Locus of control) Rotter (1966) ได้อธิบายว่า ความเชื่ออำนาจของบุคคลแบ่งได้เป็น 2 ประเภท โดยบุคคลที่เชื่อว่า ผลดีหรือผลเสียต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้น มีสาเหตุที่สำคัญมาจากการกระทำของตนเอง บุคคลเหล่านี้จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตน (Belief in internal locus of control of reinforcement) ส่วนบุคคลอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีความเชื่อว่า ผลดีหรือผลเสียที่เกิดขึ้นกับตนนั้น มีสาเหตุที่สำคัญมาจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ อำนาจของคนอื่น หรือสาเหตุอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตน บุคคลประเภทนี้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจนอกตน (Belief in external locus of control of reinforcement) หรืออาจเรียกได้ว่า เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ บุคคลประเภทนี้ เมื่อมีผลเสียเกิดขึ้นกับตน ก็มักจะกล่าวโทษผู้อื่น หรือสาเหตุอื่นๆ ที่ไม่ใช่การกระทำของตนว่า เป็นต้นเหตุของผลเสียนั้น

ความเชื่ออำนาจประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบแรก ความสามารถในการทำนาย (Predictability) มี 3 ลักษณะ คือ 1) ทำนาย สาเหตุที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ของผลหนึ่งๆ ว่าคืออะไร 2) ถ้าสาเหตุที่ตนทราบจากข้อ 1) นั้นปรากฏขึ้น จะทำนายได้ว่า ผลของสาเหตุดังกล่าวนั้นจะเป็นเช่นไร จะเกิดเมื่อใด และในปริมาณเท่าใด และ 3) ในทางกลับกัน เมื่อผลหนึ่งๆ ปรากฏขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียที่เกิดในเวลาและปริมาณต่างๆ ก็

ทำนายได้ว่า สาเหตุแท้จริงที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ของผลเหล่านี้คืออะไร รวมเรียกอีกนัยหนึ่งว่า การรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่ง

ส่วนองค์ประกอบที่สอง ความเชื่อว่าตนสามารถควบคุม (Controllability) ให้ผลตามที่ต้องการได้ โดยเชื่อใน 3 ลักษณะ คือ 1) ถ้าต้องการให้ผลดีปรากฏขึ้นอีกหรือปรากฏในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ตนก็สามารถ ทำให้ผลดีนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยความพยายามให้มากขึ้นของตนเอง 2) ถ้าต้องการหลีกเลี่ยงหรือลดผลเสียที่จะปรากฏ ตนก็สามารถป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียนั้นได้ด้วยตนเอง และ 3) เชื่อว่า “ทำมาก ย่อมได้ผลมาก และทำน้อย ย่อมได้ผลน้อย” ตลอดจน มีความเชื่อว่า “ทำดี ย่อมได้ผลดีตอบแทน และทำชั่ว ย่อมได้ผลชั่วตอบแทน” หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความเชื่อเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมในทางพุทธศาสนานั้นเอง

สภาพแวดล้อมรอบตัวบุคคลมีอิทธิพลต่อจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตนของบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการ “ทำนายได้” และ “ควบคุมได้” ในอดีตมนุษย์เป็นกลุ่มชนที่ทำการเกษตรและขาดเทคโนโลยี จึงไม่สามารถพยากรณ์อากาศได้ จึงไม่รู้ว่ เมื่อใดจะมีฝนมาก เมื่อใดจะมีฝนน้อย ทำให้ไม่ทราบว่าจะควรลงทุนลงแรงมากเพียงใดในแต่ละปี เพราะตนไม่สามารถควบคุมผลผลิตทางการเกษตรได้ ต่อมามีการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ และคลองส่งน้ำ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ฝนหลวง” ทำให้ประเทศไทยสามารถควบคุมให้ฝนตกในเวลา ปริมาณ และสถานที่ ที่ต้องการได้มาก ในปัจจุบัน ถึงแม้จะมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ทำให้มนุษย์สามารถทำนายหรือพยากรณ์เหตุการณ์ทางธรรมชาติได้เป็นส่วนใหญ่ เช่น การทำนายขนาดและทิศทางของพายุ การทำนายการระเบิดของภูเขาไฟ เป็นต้น แต่มนุษย์ก็ยังไม่สามารถควบคุมปริมาณและผลจากปรากฏการณ์ธรรมชาติเหล่านี้ได้

ในบุคคลแต่ละคน ความเชื่อว่าตนความสามารถในการทำนายได้และควบคุมได้ มีปริมาณต่างกัน โดยแบ่งได้เป็น 3 ระดับ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2527)

ระดับแรก เป็นระดับที่บุคคลมีความเชื่อว่า ตนสามารถทำนายผลหนึ่ง ๆ ได้ ว่าเกิดจากสาเหตุอะไร และจะเกิดในปริมาณเท่าใด และสามารถควบคุมให้เกิดผลนั้นได้ในปริมาณที่ต้องการด้วย ดังนั้นบุคคลจึงรู้ว่าสาเหตุที่แท้จริงของผลที่ตนได้รับอยู่นี้คืออะไร บุคคลจึงสามารถควบคุมผลที่เกิดขึ้นได้ โดยสามารถทำนายและควบคุมให้เกิดผลดีมาก หรือทำนาย และควบคุมให้เกิดผลเสียน้อยลง สภาพเช่นนี้เป็นสภาพที่เรียกว่า มีความแน่นแค้นทางจิตน้อย เป็นสภาพทางอุดมคติของสังคม ซึ่งแสดงว่า บุคคลที่พยายามทำดีมาก (Effort) ย่อมได้ผลดีตอบแทนมาก (Result) ส่วนผู้ที่พยายามน้อยในการทำดี (effort) ย่อมได้ผลดีตอบแทนน้อย (result) ดังนั้นความพยายามกับผลตอบแทนจึงขึ้นต่อกัน (แปรผันตามกัน) และมีความสมดุลกัน นั่นเอง (ภาพ 1) บุคคลผู้นั้นจึงมีความเชื่ออำนาจในตนสูง และมีสุขภาพจิตดี รวมทั้งมีความขยันขันแข็ง มีจริยธรรมสูง มีความไว้วางใจกัน

พยายาม**มาก** (Effort) → ผลดี**มาก** (Result)

พยายาม**น้อย** (effort) → ผลดี**น้อย** (result)

ดังนั้น E กับ R หรือ e กับ r **ขึ้นต่อกัน** และ มีปริมาณ**สมดุลกัน**

ภาพ 1 สภาพแน่นแค้นทางจิตน้อย เป็นสภาพที่บุคคลมีความสามารถทำนายได้แม่นยำ และควบคุมได้มาก (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2527)

สภาพแน่นแค้นทางน้อยในสังคมมักเกิดได้ในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย ที่คะแนนผลการเรียนหรือคะแนนความประพฤติของนักเรียนหรือนิสิตนักศึกษาควรขึ้นอยู่กับความพยายามของเขาแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ขึ้นกับสิ่งอื่น เช่น ความเป็นลูกของใคร ฐานะของครอบครัว ลักษณะรูปร่างหน้าตา เป็นต้น แต่สถานศึกษาอาจเกิดความแน่นแค้นมากกว่าที่ควรจะเป็น เพราะมีผู้นำสภาพแน่นแค้นจากภายนอกเข้ามา เช่น นักเรียนหรือนักศึกษา สร้างสภาพแน่นแค้นโดยการขอร้อง หรือทำตนให้น่าสงสาร เพื่อให้ตนได้คะแนนผลการเรียนที่ดีขึ้น

เป็นต้น หรือ ครูอาจารย์สร้างสภาพแรงจูงใจจากการมีอารมณ์แปรปรวน ทำให้คะแนนผลการเรียนขึ้นน้อยกว่าผู้ตรวจมากกว่าผู้ตอบ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่เคยอยู่ในสังคมที่ทำมากได้ผลตอบแทนมาก ได้เปลี่ยนสถานที่ไปอยู่ในสังคมที่ทำมากแต่ได้ผลตอบแทนน้อย ดังนั้นบุคคลที่เคยอยู่ในสังคมที่แรงจูงใจน้อย กลับไปอยู่ในสังคมที่มีสภาพแรงจูงใจมากขึ้น บุคคลเหล่านี้จะมีความรู้สึกอึดอัดใจ ทำให้สุขภาพจิตเสีย เกิดความเครียดได้มาก และอาจกลายเป็นคนที่มีความท้อแท้ เฉื่อยชา หรือหมดหวังได้ บุคคลบางคนสามารถเปลี่ยนหรือโยกย้ายไปอยู่ในสภาพสังคมที่ดีกว่า ที่เชื่อว่า ตนจะสามารถทำนายและควบคุมได้มากขึ้น การโยกย้ายเช่นนี้อาจใกล้เคียงกับปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศที่เรียกว่า “ภาวะสมองไหล”

ระดับที่สอง เป็นระดับที่บุคคลเชื่อว่า ตนสามารถทำนายความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่งได้ รวมทั้งทำนายได้ว่าเมื่อสาเหตุนี้เกิดขึ้นควรมีผลเกิดในปริมาณเท่าใด แต่เชื่อว่า ตนจะไม่สามารถควบคุมให้เกิดผลตามที่ตนต้องการได้ โดยบุคคลรู้ว่าสาเหตุของผลดีที่จะเกิดขึ้นกับตนนั้นคืออะไร ก็ดำเนินการให้เกิดสาเหตุนั้น แต่บุคคลไม่สามารถควบคุมผลตอบแทนที่จะเกิดขึ้นกับตนได้ โดยบุคคลที่พยายามมาก กลับได้ผลดีตอบแทนน้อย ส่วนบุคคลที่พยายามน้อย กลับได้ผลดีตอบแทนมาก สภาพเช่นนี้เรียกว่า สภาพแรงจูงใจทางจิตระดับปานกลาง (ภาพ 2)

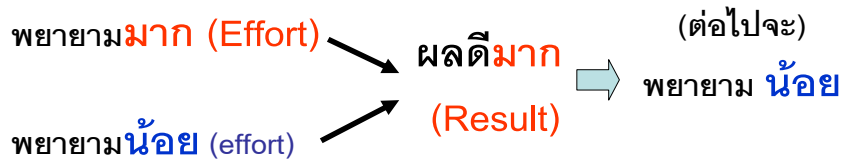
พยายาม**มาก** (Effort) $\longrightarrow$ ผลดี**น้อย** (result)

พยายาม**น้อย** (effort) $\longrightarrow$ ผลดี**มาก** (Result)

ดังนั้น E กับ R หรือ e กับ r **ขึ้นต่อกัน** แต่ปริมาณ**ไม่สมดุล**

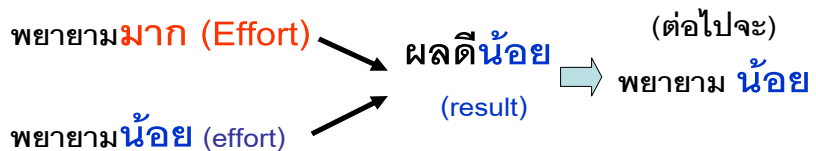
ภาพ 2 สภาพแรงจูงใจทางจิตปานกลาง เป็นสภาพที่บุคคลมีความสามารถทำนายได้แม่นยำแต่ควบคุมให้เกิดผลตามต้องการไม่ได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2527)

สภาพเช่นนี้มักเกิดในสังคมที่ใช้ระบบอุปถัมภ์ที่ไม่มีความยุติธรรม ทำให้เกิดกลุ่มคนสองประเภท คือ กลุ่มคนที่มีอภิสิทธิ์ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่ว่าจะทำอะไร หรือทำน้อย ทุ่มเทมาก หรือทุ่มเทน้อย ก็ได้ผลดีตอบแทนมาก ตลอดเวลา เพราะมีพรรคพวกเส้นสาย บุคคลในกลุ่มนี้จึงเป็นคนที่เลือกจะทำน้อย หรือทุ่มเทน้อย (ภาพ 3)



ภาพ 3 ความพยายามหรือความทุ่มเท ในกลุ่มคนที่มีอภิสิทธิ์

ส่วนกลุ่มคนที่ไร้สิทธิ์ เป็นกลุ่มคนที่ทำอะไร หรือพยายามมาก แต่กลับได้ผลตอบแทนน้อย ในทางกลับกัน เมื่อทำน้อย หรือทุ่มเทน้อย ก็ยังได้ผลตอบแทนน้อย เพราะมิได้เป็นพรรคพวกเดียวกับเขา (ภาพ 4) ดังนั้นบุคคลที่ไร้สิทธิ์จึงเรียนรู้ว่า ถึงแม้ตนจะทุ่มเทมาก หรือทุ่มเทน้อย ก็จะได้รับผลตอบแทนเท่าเดิม คือ ได้รับผลตอบแทนในปริมาณน้อยตลอดเวลา บุคคลในกลุ่มนี้จึงเลือกที่จะเป็นคนที่ทำน้อย ทุ่มเทน้อย



ภาพ 4 ความพยายามหรือความทุ่มเท ในกลุ่มคนที่ไร้สิทธิ์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในสภาพสังคมที่เป็นระบบอุปถัมภ์พรรคพวก และไม่ยุติธรรม ที่ปรากฏจากลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เช่น ชชาติตระกูล สีผิว เพศ เส้นสายพวกพ้อง อายุ วรรณะ เป็นต้น ความพยายามกับผลตอบแทนจากความพยายามนั้น ยังขึ้นต่อกัน แต่ไม่สมดุลกัน สมาชิกในสังคมจึงเป็นบุคคลที่เชื่อในความเหลื่อมล้ำ มีความอิจฉาริษยา ไม่ไว้วางใจ จึงขาด

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน และลงทุนลงแรงไปกับการได้มีซึ่งความมี
อภิสิทธิ์ เพื่อตนจะได้ทำน้อย แต่ได้ผลตอบแทนมาก มากกว่าที่จะความ
ตั้งใจในการทำงาน เพื่อให้ได้ผลตอบแทน สมาชิกในสังคมนี้จึงไม่ค่อยอยาก
ทำงาน เพราะทำงานแล้วก็อาจไม่ได้รับผลตอบแทน ดังนั้นการที่จะทำให้
สมาชิกทำงานให้มากขึ้น จึงต้องเกิดจากการบังคับขู่เข็ญ ออกกฎระเบียบ
ข้อบังคับ และใช้วิธีการลงโทษ

นอกจากนี้แล้ว สภาพในสังคมที่แร้นแค้นปานกลางมักปรากฏว่า “ของ
ดีมีจำกัด” (Limited good) ถึงแม้จะทำงานมาก พยายามมาก หรือ ทำงานน้อย
พยายามน้อย ก็รู้แน่ชัดว่าได้ผลตอบแทนใกล้เคียงกัน คือ ได้ผลตอบแทนน้อย
เพราะผลตอบแทนนั้นมีจำกัด เช่น การเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนขั้น การให้รางวัล
ในหน่วยงานมีน้อย ต้องตัดสินโดยใช้ระบบหมุนเวียนมากกว่าระบบ
ผลงาน จึงมีคนทำงานน้อย และรู้สึกท้อแท้ หหมดหวัง เฉื่อยชา

ระดับที่สาม เป็นระดับที่บุคคลไม่สามารถทำนายความสัมพันธ์
ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่ง ๆ ได้ รวมทั้งไม่สามารถทำนายว่าจะได้ว่า
ผลตอบแทนนี้จะเกิดในปริมาณเท่าใด ตลอดจนไม่สามารถควบคุมให้
เกิดผลตามที่ตนต้องการได้ด้วย กล่าวคือ เมื่อสมาชิกทำงานมากหรือ
ทำงานน้อย ก็ไม่สามารถจะทำนายและควบคุมผลตอบแทนจากการทำงานนั้น
ได้ โดยผลตอบแทนนั้นอาจได้มาก อาจได้น้อย หรืออาจไม่ได้เลย จึงแสดงว่า
ความพยายามกับผลตอบแทนที่ได้จากความพยายามนั้น ไม่ขึ้นต่อกัน
และไม่สมดุลกัน (ภาพ 5) จึงเป็นสังคมที่มีความแร้นแค้นทางจิตมาก

พยายาม**มาก** (Effort) → ผลดี ??????

พยายาม**น้อย** (effort) → ผลดี ??????

ดังนั้น E กับ R หรือ e กับ r ไม่ขึ้นต่อกัน และปริมาณไม่สมดุลกัน

ภาพ 5 สภาพแร้นแค้นทางจิตมาก เป็นสภาพที่บุคคลไม่สามารถทำนายได้
และไม่สามารถควบคุมได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2527)

สมาชิกในสังคมนี้ จะเป็นผู้ที่มีความสุขจิตใจเสื่อม หงุดหงิด และมีความเครียดมาก เนื่องจากไม่สามารถทำนายและควบคุมผลให้เป็นไปตามที่ตนต้องการได้ จึงเกิดความท้อแท้ หมดหวัง หรือบางคนอาจหันไปเชื่อโชคลาง การทำนายพยากรณ์ชะตาดวงชะตา หรือกระทำพิธีกรรมต่างๆ เช่น รดน้ำมนต์ ใช้เครื่องรางต่างๆ เพื่อให้ตนโชคดีหรือได้ผลตอบแทนมาก ดังนั้น บุคคลเหล่านี้จึงฝึกฝืนแต่ในเรื่องโชคลาง จนอาจไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับการทำงานมากนัก สภาพเช่นนี้จึงมีแต่คนทำน้อย พยายามน้อย สังคมจึงไม่มีความเจริญก้าวหน้า

สำหรับการวัดความเชื่ออำนาจในตน (หรือนอกตน) มักมีการวัดองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ความสามารถในการทำนายได้คือ การรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุกับผลนั้น (Predictability) และ 2) ความสามารถในการควบคุมการปรากฏและปริมาณของผลตอบแทนได้ (Controllability) โดยมักเป็นการวัดใน 2 ลักษณะ คือ 1) วัดแยกองค์ประกอบ และ 2) วัดทั้ง 2 องค์ประกอบพร้อมกัน นักวิชาการมีวัดความเชื่ออำนาจในตนในหลายลักษณะ เช่น ประการแรก เป็นการเสนอประโยค 2 ประโยค ประโยคหนึ่งหนึ่ง แสดงความเชื่อที่เป็นความเชื่ออำนาจนอกตน (External locus of control) ซึ่งจะได้คะแนน เท่ากับ 1 คะแนน และอีกประโยคเป็นประโยคที่แสดงความเชื่ออำนาจในตน (Internal locus of control) ซึ่งจะได้คะแนน เท่ากับ 0 คะแนน โดยให้ผู้ตอบเลือกระหว่าง 2 ประโยคนี้นี้ว่า เห็นด้วยกับประโยคใด แล้วให้ขีดถูกลงหน้าข้อความนั้น โดยจะมีข้อความในทำนองนี้ 29 ข้อ ผู้ที่ได้คะแนนมาก เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจนอกตนมาก (ความเชื่ออำนาจในตนน้อย) และผู้ที่ได้คะแนนน้อย เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก (ความเชื่ออำนาจนอกตนน้อย) แบบวัดในลักษณะนี้เป็นแบบวัดแบบดั้งเดิมที่ Rotter ใช้

ตัวอย่าง แบบวัดที่มีพื้นฐานจาก Rotter (1966)

1. ☐ a. Leaders are born, not made. (ความเชื่ออำนาจนอกตน)
☐ b. Leaders are made, not born (ความเชื่ออำนาจในตน)

แบบวัดลักษณะที่สอง เป็นแบบวัดชนิดมาตราประเมินรวมค่า (Summated rating scales) ที่นักวิชาการในประเทศไทยนิยมใช้วัดความเชื่ออำนาจในตนในเชิงจิตลักษณะ (เช่น จินตนา บิลมส และคณะ, 2529) โดยเสนอประโยคที่แสดงความเชื่ออำนาจในตนน้อย ซึ่งเป็นข้อความทางลบ หรือแสดงความเชื่ออำนาจในตนมาก ซึ่งเป็นข้อความทางบวก พร้อมมาตร 6 หน่วย จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ประกอบแต่ละประโยค โดยให้ผู้ตอบอ่านประโยคแล้วเลือกตอบว่า ตนคิดว่าประโยคนี้เป็นจริงสำหรับตนในระดับมากน้อยเพียงใด สำหรับข้อความทางบวก ผู้ที่ตอบว่า “จริงที่สุด” จะได้ 6 คะแนน ไล่ลงไป จนถึง “ไม่จริงเลย” ได้ 1 คะแนน ส่วนข้อความทางลบ ผู้ที่ตอบว่า “จริงที่สุด” จะได้ 1 คะแนน ไล่ขึ้นไป จนถึง “ไม่จริงเลย” ได้ 6 คะแนน ดังนั้นผู้ที่ได้คะแนนจากแบบวัดนี้มาก จึงเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก ตัวอย่าง แบบวัด

1. ข้าพเจ้าเชื่อว่า การเลื่อนขั้น ตำแหน่งเป็นเรื่องโชคมากกว่า
ความสามารถที่แท้จริง

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

แบบวัดความเชื่ออำนาจในตนในลักษณะของสถานการณ์ หรือที่เรียกว่า การวัดสภาพแร้นแค้นในหน่วยงาน เป็นแบบวัดอีกลักษณะหนึ่งที่นักวิชาการไทยนิยมใช้ (เช่น อ้อมเดือน สดมณี, 2536) แบบวัดเป็นลักษณะเดียวกับการวัดจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน และการให้คะแนนก็เป็นทำนองเดียวกัน

ตัวอย่างแบบวัด

1. ผู้ที่ทำงานมานาน มักได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งก่อน โดยไม่คำนึงถึงความสามารถที่แท้จริงของเขา

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

ความเชื่ออำนาจ ตามทฤษฎีของ Rotter (1966; 1989) มีความใกล้เคียงหรือคาบเกี่ยวกับจิตลักษณะหลายประการในทฤษฎีอื่นๆ (Phillips & Gully, 1997) เช่น การรับรู้ความสามารถในการกระทำ (Behavioral control) ในทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of planned behavior) ของ Ajzen (1991) ประสิทธิภาพแห่งตน หรือความเชื่อในสมรรถนะแห่งตน (Self-efficacy) ตามทฤษฎีของ Bandura (1986) และความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) โดยเฉพาะความรู้สึกไร้ความหวัง (Hopelessness) ไร้การช่วยเหลือ (Helplessness) และ ไร้อำนาจ (Powerlessness) (Geis & Ross, 1998) เป็นต้น

ความสำคัญของความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของคนไทย

การวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับผลของความเชื่ออำนาจในตนมีมากมายหลายด้าน เช่น ผลในด้านจิตใจ (เช่น Jackson & Courser, 2001; Grob, et al, 1996; Tetrick & LaRocco, 1987) ผลในด้านสุขภาพกายและการบริโภค (เช่น Helgeson, 1992; Ludtke & Schneider, 1996) และผลในพฤติกรรมต่างๆ (เช่น Montage & Comrey, 1987) เป็นต้น ตลอดจนการศึกษาข้ามวัฒนธรรม (เช่น Guttman, Bar-Zohar, & Statter, 1981)

ผลการวิจัยในประเทศไทยในสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ที่รวบรวมมาในบทความนี้จำนวน 37 เรื่อง (ตาราง 1) เป็นงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์เปรียบเทียบ (Correlational-comparative study) ที่มีมาตรฐานสูงที่ใช้ความเชื่ออำนาจในตนเป็นตัวแปรอิสระทั้งที่เป็นจิตลักษณะเดิมหรือจิตลักษณะตามสถานการณ์ และมีตัวแปรตามเป็นพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ ได้แก่ พฤติกรรมการเรียน พฤติกรรมสุขภาพ พฤติกรรมการทำงาน พฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พฤติกรรมทางศาสนา พฤติกรรมพลเมืองดี และพฤติกรรมครอบครัว โดยกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเหล่านี้มีตั้งแต่ นักเรียนระดับประถมศึกษา ถึง ข้าราชการสูงวัย อายุตั้งแต่ 12 ปี ถึง 60 ปี รวมทั้งสิ้น 23,363 คน

ผลการวิจัยจากตาราง 1 สรุปได้ 4 ประการ คือ ประการแรก ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ ในกลุ่มตัวอย่างนี้ ปรากฏว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก เป็นผู้มีพฤติกรรมที่น่าปรารถนาเหล่านี้มากกว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนน้อย

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ระหว่าง ความเชื่ออำนาจในตน กับ พฤติกรรมที่น่าปรารถนาในประชาชนไทย

	ชื่อผู้วิจัย (พ.ศ.)	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยมีความเชื่ออำนาจในตน (ic) เป็นตัวแปรอิสระ			ค่า สปส. สหสัมพันธ์ ในกลุ่มรวม	ผลการทำนาย โดยมีความเชื่ออำนาจในตน (ic) เป็นตัวทำนายพฤติกรรม	
				พฤติกรรม (DV)	ค่า F	ic↑ DV > ic↓		ตัวทำนายลำดับที่ ในชุดรวมตัวทำนาย	ค่าเบี่ยงเบน
1.	วรรณะ บรรจง (2537)	นร. ป.6, ม.3	401	พฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม			.62		
2.	เกษม จันทศร (2541)	นร. ม.ต้น	560	พฤติกรรมการเสพสารเสพติดน้อย	37.01	✓		3	.17
				พฤติกรรมหลีกเลี่ยงเพื่อนที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด	26.03	✓		3	.17
3.	กุหลาบ ไทรโพธิ์ภู (2546)	นร. ม.2	587	พฤติกรรมรักษาความสะอาดส่วนตัว	10.00	✓	.23		
				พฤติกรรมรักษาความสะอาดส่วนรวม	7.70	✓	.36		
4.	สุกมล มุ่งพัฒนสุนทร (2546)	นร. ม.2	480	พฤติกรรมรักษาสัตว์			.48	4	.17
				พฤติกรรมสนับสนุนการรักษาสัตว์			.53	3	.17
5.	พระมหาสัญญา สวัสดิ์โธสง (2549)	นร. ม. 3	485	พฤติกรรมเบญจธรรม			.56	3	.17
6.	พระสวรงค์ ยมสีดา (2548)	นร. ม. 3	457	พฤติกรรมการกินอยู่แบบพุทธ			.31	4	.17
7.	พระมหาใจ สวนไผ่ (2546)	สามเณร	372	การปฏิบัติทางพุทธ	8.80	✓	.33	2	.17
8.	ฐานันตร์ เปียศิริ (2545)	นร. ม. 5	701	พฤติกรรมประหยัดไฟฟ้า	20.37	✓	.23		
9.	สุมิตตรา เจิมพันธ์ (2545)	นร. ม.5	524	พฤติกรรมการเตรียมตัวเรียนคณิตศาสตร์			.33	[3]	.17
10.	ดวงกมล พรหมลักขโณ (2549)	นร. ม.5	541	พฤติกรรมหลีกเลี่ยงสารโทษ			.27	5 (หญิง)	.17
				พฤติกรรมรักษาความสะอาดส่วนตัว			.35	5 (ลูกคนแรก, สายวิทย์)	.17
11.	รุจิเรศ พิชิตานนท์ (2546)	นร. ม..5	650	พฤติกรรมฉลาดเลือกกิน	27.52	✓			
				พฤติกรรมการกินอาหารเหมาะสม	16.89	✓			
12.	พระมหาไชยา กาละปักษ์ (กำลังดำเนินการ)	นร.อาชีวะ ชาย	645	พฤติกรรมสุขภาพเรียบร้อย	212.36	✓	.66	1	.17
				พฤติกรรมรับผิดชอบต่อตนเองและคนรอบข้าง	213.65	✓	.63	1	.17
				พฤติกรรมส่งเสริมเพื่อน	85.23	✓	.55	2	.17

ตาราง 1 (ต่อ)

	ชื่อผู้วิจัย (พ.ศ.)	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยมีความเชื่ออำนาจในตน (ic) เป็นตัวแปรอิสระ			ค่า สปส. สหสัมพันธ์ ในกลุ่ม รวม	ผลการทำนาย โดยมีความเชื่ออำนาจในตน เป็นตัวทำนายพฤติกรรม	
				พฤติกรรม (DV)	ค่า F	ic↑ DV > ic↓		ตัวทำนายลำดับที่ ในชุดรวมตัวทำนาย	ค่า
13.	ประชิด สุขอนันต์ (2545)	นร. มัธยม	1,160	พยายามฆ่าตัวตาย น้อย	47.79	✓			
				พฤติกรรมก้าวร้าว			.55		
14.	จิรวัดนา มั่นยืน และ รุ่งทิพย์ สมานรักษ์ (2546)	นร.มัธยม	1,176	พฤติกรรมขาดเรียน				2 (คค.ปกติ, รร.ใกล้ แหล่งย้ายู.ฐานะดี)	-2
15.	แสงอรุณ ธรรมเจริญ และลินดา สุวรรณดี (2546)	นร. มัธยม	1,210	พฤติกรรมพัฒนาตนเอง				4	
16.	ศุภชัย สุพรรณทอง (2544)	นศ.ราชภัฏ	504	พฤติกรรมการไปเลือกสส. และพรรคอย่างมีจริยธรรม	13.15	✓		3	
17.	ฤกษ์ชัย คุณูปการ (2547)	นศ.ราชภัฏ	1,126	พฤติกรรมตามสิทธิและหน้าที่	52.92	✓	.43		
				พฤติกรรมทำตามกฎหมายและข้อบังคับ	50.75	✓	.45		
				พฤติกรรมประชาธิปไตยโดยรวม	46.96	✓			
18.	ชนม์นิภา วรกวิน และ ลินดา สุวรรณดี (2547)	นศ.ป.ตรี ชาย	1,939	พฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อโรคเอดส์				5	
19.	กมลวรรณ สุวรรณโชติ (2548)	นศ.ป.ตรี	441	พฤติกรรมป้องกันเพื่อนจากสิ่งไม่ดี			.49	2	
20.	คมนา วัชรานินทร์ (2546)	นศ.ป.ตรี	360	พฤติกรรมอาสาในปัจจุบัน	11.50	✓			
21.	นรา จันชนะกิจ (2548)	นศ.ป.ตรี	365	พฤติกรรมใช้มือถืออย่างปลอดภัย			.33	2 (ผลเรียนต่ำ)	
22.	ยุทธนา ภาระนันท์ และ นิภาพร โชติสุดเสนห์ (2546)	ทหารเกณฑ์	634	พฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์			.08	4	
23.	งามตา วนันทานนท์ (2536)	ผู้ประกอบการ	545	การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ- สร้างความสนใจ	4.37	✓		4 (อายุมาก, ข้าราชการ, คค. ปกติ)	
24.	สุราสินี ทองลิ้ม (2548)	ผปค.นักเรียน ป.	360	พฤติกรรมผลักภาระการดูแลบุตรน้อย	3.90	✓	.37	4	
25.	วรวรรณ อัครกุล และคณะ (2546)	มารดา	843	พฤติกรรมการดูแลรักษาความสะอาดของปากบุตร	29.11	✓	.32		
				พฤติกรรมการดูแลการบริโภคเพื่อทันตสุขภาพบุตร	7.60	✓	.20		
26.	ศักดิ์ชัย นิธิฤทธิ์ (2532)	ครูประถม	405	พฤติกรรมการสอน		✓			

ตาราง 1 (ต่อ)

	ชื่อผู้วิจัย (พ.ศ.)	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยมีความเชื่ออำนาจในตน (ic) เป็นตัวแปรอิสระ			ค่า สปส. สหสัมพันธ์ ในกลุ่มรวม	ผลการทำนาย โดยมีความเชื่ออำนาจในตน เป็นตัวทำนายพฤติกรรม	
				พฤติกรรม (DV)	ค่า F	ic↑ DV > ic↓		ตัวทำนายลำดับที่ ในชุดรวมตัวทำนาย	ค่าเบ
27.	วรรณะ บรรจง (2546)	ครูมัธยม	985	พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง			.18	5 (หญิง)	-.1
				พฤติกรรมสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง			.08	4	-.0
28.	ชวนชัย เชื้อสาธุชน (2546)	อาจารย์	1,294	พฤติกรรมประหยัดค่าใช้จ่าย				5	.0
29.	อภิตี โสภางค์ (2547)	จหน. เก็บรายได้	326	พฤติกรรมซื้อสัตย์ในงาน			.35	2 (อายุน้อย, กศ.ต่ำ กว่าป.ตรี)	.26
				พฤติกรรมทำงานอย่างมุ่งมั่นอด			.55	3	.1
30.	ดุจเดือน พันธมนาวิน (2547)	หัวหน้า สอ.	504	พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมโดยรวม	9.47	✓	.24	2 (อายุน้อย)	.1
31.	แสงจันทร์ แก้วประทุมรัสมิ์ (2549)	พัฒนาการอำเภอ	320	พฤติกรรมจัดการและเร่งรัดผลงาน			.18	2 (ปสก.น้อย)	.2
				พฤติกรรมอำนวยความสะดวก			.37		
				พฤติกรรมสร้างสัมพันธกลุ่ม			.37		
32	รังสรรค์ หังสนาวิน (2549)	พัฒนากร	412	พฤติกรรมทำงานอย่างมุ่งมั่นอด			.58	4	.1
33.	สุพัตรา ธรรมวงษ์ (2544)	พยาบาล	330	พฤติกรรมเคารพสิทธิผู้ป่วย				3 (อายุน้อย, ปสก. น้อย)	.18
34.	ชัยยุทธ กุลตั้งวัฒนา และคณะ (2547)	มัคคุเทศก์	598	พฤติกรรมซื้อสัตย์ในงาน			.28	1 (บริการ นทท. ต่างชาติ)	.2
35.	อุบล เลี้ยววาริน (2534)	ผู้ปฏิบัติงาน	335	พฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคล				2	.3
36.	ธวัชชัย ศรีพรงาม (2547)	พนักงานโรงงาน	485	พฤติกรรมการทำงานอย่างปลอดภัย	15.13	✓	.32	2 (สถานภาพไม่สิด)	.1
				พฤติกรรมสนับสนุนการทำงานอย่าง ปลอดภัย	5.74	✓	.28		
37.	พรรณราย พิทักษ์เจริญ (2543)	ข้าราชการสูงวัย	303	พฤติกรรมปรับตัวด้านการกิน				2 (ชาย)	.1
				พฤติกรรมการปฏิบัติทางศาสนา			.39	2	.1

หมายเหตุ [] เป็นชุดตัวทำนายจิตลักษณะเดิมเท่านั้น

ประการที่สอง ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญ มีพิสัยระหว่าง 0.08 ถึง 0.66 โดยเฉลี่ยแล้วค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ มีค่าเท่ากับ .37 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .15) หมายความว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก เป็นผู้มีพฤติกรรมที่น่าปรารถนามากด้วย

ประการที่สาม เมื่อแบ่งตามประเภทของกลุ่มตัวอย่าง พบค่าเฉลี่ยของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ มีดังนี้ ในนักเรียนระดับประถมศึกษาเท่ากับ .43 ในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเท่ากับ .45 ในนักศึกษาเท่ากับ .42 และในข้าราชการเท่ากับ .38

ประการที่สี่ ค่าเฉลี่ยของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ ในเด็กและเยาวชน มีค่าเท่ากับ .43 และ ค่าเฉลี่ยของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ ในผู้ใหญ่ เท่ากับ .30

ประการที่ห้า เมื่อแบ่งตามประเภทของพฤติกรรม พบว่า ค่าเฉลี่ยของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมสุขภาพ เท่ากับ .26 ค่าเฉลี่ยของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมทำงาน เท่ากับ .35 ค่าเฉลี่ยของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลเมืองดี เท่ากับ .44 ค่าเฉลี่ยของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมศาสนา เท่ากับ .40 และ ค่าเฉลี่ยของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมครอบครัว เท่ากับ .30

กลุ่มเสี่ยงด้านจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน

กลุ่มเสี่ยงในที่นี้ หมายถึง กลุ่มคนที่มีความเชื่ออำนาจในตนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคนที่มีลักษณะตรงข้าม ดังนั้นกลุ่มเสี่ยงจึงเป็นกลุ่มที่

นักพัฒนาควรให้ความสนใจเป็นลำดับแรก ผลการวิจัยไทยที่บ่งชี้กลุ่มเสี่ยงที่มีความเชื่ออำนาจในตนน้อย มีพอสมควร แต่ยังไม่ค่อยมีผลวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยปกป้องมากนัก ในบทความนี้รวบรวมผลวิจัยที่บ่งชี้กลุ่มเสี่ยงด้าน(ตาราง 2) ความเชื่ออำนาจในตนมาได้ 15 เรื่อง (มี 1 เรื่อง ที่ให้ผล 2 ประการ) โดยผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงด้านความเชื่ออำนาจในตนจะมี 2 ประเภท คือ 1) กลุ่มที่เสี่ยงด้านความเชื่ออำนาจในตนทั่วไป และ 2) กลุ่มที่เสี่ยงด้านความเชื่ออำนาจในตนเฉพาะด้าน เช่น ด้านสุขภาพ ด้านการดูแลบุตร เป็นต้น

ผลการวิจัยจากตาราง 2 สรุปได้ 4 ประการ คือ ประการแรก กลุ่มเสี่ยงความเชื่ออำนาจในตนโดยทั่วไปที่ปรากฏอย่างเด่นชัด ได้แก่ 1) นักเรียนชาย 2) นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ 3) นักเรียนหรือบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี นอกจากนี้ผลการวิจัยหนึ่ง เรื่องแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีจิตลักษณะอื่นๆ ที่น่าปรารถนาน้อย คือ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองน้อย หรือ สุขภาพจิตดีน้อย บุคคลเหล่านี้มักมีความเชื่ออำนาจในตนน้อยด้วยรวมทั้งยังมีผลการวิจัยที่ชี้ว่า นักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจในตนน้อย เป็นนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหา หรือครอบครัวที่บิดามารดามีการศึกษาน้อย ด้วย ส่วนในนิสิตนักศึกษา ปรากฏผลที่น่าสังเกตว่า นิสิตหญิงมีความเชื่ออำนาจในตนน้อยกว่านิสิตชาย

ประการที่สอง ความเชื่ออำนาจในตนเฉพาะด้าน เช่น ด้านป้องกันโรค ด้านปฏิบัติธรรม เป็นต้น ในภาพรวมปรากฏผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนเฉพาะด้านน้อย ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวน้อย ผลเช่นนี้พบในนักเรียน และทหารเกณฑ์ 2) นักเรียนชาย 3) นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ 4) ทหารเกณฑ์ที่มีการศึกษาน้อย ตลอดจนนักเรียนที่มีผู้ปกครองหรือตัวผู้ปกครองที่มีการศึกษาน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้อยกว่า 9 ปี เมื่อพิจารณาความเชื่ออำนาจในตนด้านสุขภาพ กลุ่มเสี่ยงที่ปรากฏอย่างเด่นชัด คือ กลุ่มที่มีการศึกษาน้อย หรือผู้ปกครองมีการศึกษาน้อย

ตาราง 2 กลุ่มประชาชนไทยที่เสี่ยงด้านความเชื่ออำนาจในตน

	ชื่อผู้วิจัย (พ.ศ.)	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ประเภทของความเชื่ออำนาจในตน	กลุ่มเสี่ยงด้านความเชื่ออำนาจในตน	ปัจจัยปกป้อง
1.	ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2536)	นร. ประถม/มัธยม	4,590	ความเชื่ออำนาจในตนทั่วไป	1. นักเรียนฐานะปานกลาง หรือ ครอบครัวเดี่ยว -ที่เป็นครอบครัวแตก 2. นักเรียนที่มีฐานะต่ำ 3. นักเรียนที่รับไม่ได้กับสาเหตุที่ขาดมารดา 4. นักเรียนชาย	
2.	กุหลาบ ไทพริ้ง (2546)	นร. ม.2	587	ความเชื่ออำนาจในตนทั่วไป	1. นักเรียนชาย 2. นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ	
3.	ลินดา สุวรรณดี (2543)	นร. ม.3	480	ความเชื่ออำนาจในตนทั่วไป	1. นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำ 2. นักเรียนที่มีสุขภาพจิตดีน้อย 3. นักเรียนชาย 4. นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ	
4.	พระสวรรค์ ยมสีดา (2548)	นร. ม. 3	457	ความเชื่ออำนาจในตนทั่วไป	1. นักเรียนชาย 2. นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ	
5.	กมลวรรณ สุวรรณโชติ (2548)	นศ.ป.ตรี	441	ความเชื่ออำนาจในตนทั่วไป	1. นักศึกษาหญิง 2. นักศึกษาที่บิดามารดามีการศึกษารวมต่ำกว่า10 ปี	
6.	รังสรรค์ หังสนาวิน (2549)	พัฒนากร	412	ความเชื่ออำนาจในตนทั่วไป	1. พัฒนากรที่มีการศึกษาต่ำเมื่อเริ่มรับราชการ	
7.	ธวัชชัย ศรีพรงาม (2547)	พนักงานโรงงาน	485	ความเชื่ออำนาจในตนทั่วไป	1. พนักงานฐานะไม่ดี 2. พนักงานอายุงานน้อย 3. พนักงานทำงานเป็นผลัดกะ	
8.	ดวงกมล พรหมลักขโณ (2549)	นร. ม.5	541	ความเชื่ออำนาจในตนด้านสุขภาพ	1. นักเรียน ชาย 2. นักเรียนสายศิลป์ 3. นักเรียนที่บิดามีการศึกษาต่ำ กว่า 9 ปี 4. นักเรียนที่บิดาที่ทำงานประจำ	4, 2, 5, 6
9.	อุบล เลี้ยววาริณ (2534)	ผู้ปฏิบัติงาน	335	ความเชื่ออำนาจในตนด้านสุขภาพ	1. ผู้ปฏิบัติงานที่มีระดับการศึกษาต่ำ (ประถมศึกษา) 2. ผู้ปฏิบัติงานในโรงงาน	

ตาราง 2 (ต่อ)

	ชื่อผู้วิจัย (พ.ศ.)	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ประเภทของความเชื่ออำนาจในตน	กลุ่มเสี่ยงด้านความเชื่ออำนาจในตน	ปัจจัยปกป้อง
10.	ยุทธนา ภาระนันท์ และ นิภาพร โชติสุดเสนห์ (2546)	ทหารเกณฑ์	634	ความเชื่ออำนาจในตนด้านป้องกันโรคเอดส์	1. ทหารเกณฑ์ที่มีการศึกษาต่ำ 9 ปี 2. ทหารเกณฑ์ที่ติดต่อดมมาไม่บ่อย	
11.	พระมหาใจ สวณโฬ (2547)	สามเณร	372	ความเชื่ออำนาจในตนในการปฏิบัติทางพุทธ	1. สามเณรที่ทำสมาธิน้อยกว่า 5 นาทีต่อวัน	
12.	พระมหาสัณญา สวัสดิ์โรสง (2549)	นร. ม. 3	485	การรับรู้ความสะดักในการปฏิบัติธรรม	1. นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ 2. นักเรียนที่มีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกับบิดามารดา	9, 3, 10
13.	กมลวรรณ สุวรรณโชติ (2548)	นศ.ป.ตรี	441	ความเชื่ออำนาจในตนในการเป็นกัลยาณมิตร	1. นักศึกษาชาย 2. นักศึกษาจากสายวิทยาศาสตร์	7, 8, 2
14.	พระมหาไชยา กาละปักษ์ (กำลังดำเนินการ)	นร.อาชีวะชาย	645	ความเชื่ออำนาจในตนในการเป็นสุภาพบุรุษ	1. นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ 2. นักเรียนที่มีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกับบิดามารดา 3. นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหา	
15.	นรา จันชนะกิจ (2548)	นศ.ป.ตรี	365	ความเชื่ออำนาจในตนในการใช้โทรศัพท์มือถืออย่างเหมาะสม	1. ในหมู่นักศึกษาที่มีฐานะดีและมีผลการเรียนสูง - นักศึกษาหญิง	1,2,3
16.	สุรสินี ทองลิ้ม (2548)	ผปค. นักเรียน ป.	360	ความเชื่ออำนาจในตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร	1. ผู้ปกครองที่มีการศึกษาดำกว่า 11 ปี	

ตัวทำนาย

- | | | | | | | | |
|-----|-------------------------|------|--|-----|------------------------|-----|--------------------|
| 1 = | ปัทมสถานสังคม | 2 = | เห็นแบบอย่างที่ดีจากครอบครัว | 3 = | สุขภาพจิตดี | 4 = | การรับข่าวสาร |
| 5 = | ความรู้ | 6 = | ค่านิยม | 7 = | การสนับสนุนจากครอบครัว | 8 = | การยอมรับจากเพื่อน |
| 9 = | ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน | 10 = | อบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผล | | | | |

ประการที่สาม มีข้อสังเกตว่า 1) กลุ่มนักเรียนสายศิลป์ในโรงเรียนมัธยม เป็นผู้ที่มีความเสี่ยงด้านความเชื่ออำนาจในตนเกี่ยวกับสุขภาพมากกว่านักเรียนสายวิทยาศาสตร์ 2) กลุ่มนิสิตสายวิทยาศาสตร์ เป็นผู้ที่มีความเสี่ยงด้านความเชื่ออำนาจในตนเกี่ยวกับการเป็นกัลยาณมิตรมากกว่า กลุ่มนิสิตสายสังคมศาสตร์ และ 3) กลุ่มที่มีความเสี่ยงเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจในตนในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม มักเป็นกลุ่มนิสิตหญิงที่มีฐานะดีและมีผลการเรียนดีด้วย

ประการที่สี่ ปัจจัยปกป้องที่สำคัญและปรากฏบ่อยของความเชื่ออำนาจในตนเฉพาะด้าน มี 2 ประการ คือ 1) การเห็นแบบอย่างที่ดีจากผู้ปกครองหรือคนรอบข้าง และ 2) การมีสุขภาพจิตดี

การเปลี่ยนแปลงของความเชื่ออำนาจในตนของบุคคล

ความเชื่ออำนาจในตนเป็นจิตลักษณะของบุคคลที่เป็นพลวัตร (Dynamic) สามารถเปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากสาเหตุ 2 ประการที่สำคัญ ได้แก่ 1) การเรียนรู้ทางสังคม (Social learning) และ 2) การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม (Environmental change)

การเรียนรู้ทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงความเชื่ออำนาจในตน

การเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะการเรียนรู้จากผู้ที่มีอิทธิพล เช่น ผู้ปกครอง ครู หรือหัวหน้า มีผลโดยตรงต่อจิตใจและพฤติกรรมของลูกศิษย์ และลูกน้อง โดยการเรียนรู้ทางสังคมนี้ เป็นการเรียนรู้ที่ผ่านการกระทำของผู้ที่มีอิทธิพล (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2541) ได้แก่

ประการแรก การอบรมเลี้ยงดู หรือการปกครองแบบรักสลับส่นุน และใช้เหตุผล ซึ่งเป็นแนวทางการเลี้ยงดูบุตรที่ผลการวิจัยตลอด 3 ทศวรรษที่ผ่านมายืนยันสอดคล้องกันว่า เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ดีที่สุดในการพัฒนาจิตใจ

เด็กและเยาวชน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม, 2520; พระมหาสัญญา สวัสดิ์โธสง, 2549) เรียกว่า เป็น “การอบรมเลี้ยงดูที่สร้างชาติ” รวมทั้ง การปกครองแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผล เป็นการปกครองที่สามารถพัฒนาลูกน้องให้เป็นผู้มีจิตและพฤติกรรมการทำงานที่น่าปรารถนาด้วย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2536) โดยพบว่า ผู้ปกครอง ครู หรือ หัวหน้า ที่แสดงให้เห็นผู้ที่อยู่ในปกครองรับรู้ ว่า ตนรักและหวังดีต่อเขา ต้องการสนับสนุนช่วยเหลือเขา และใช้เหตุผลในการแสดงพฤติกรรมต่อผู้ใต้ปกครองผู้นั้นมากกว่า ที่จะแสดงพฤติกรรมตามอารมณ์ของตน ถ้าสามารถทำได้เช่นนี้ ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองจะเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่น่าปรารถนามาก รวมทั้งมีความเชื่ออำนาจในตนมากด้วย เพราะผู้ที่อยู่ใต้ปกครองรับรู้สาเหตุของการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ปกครองตน รวมทั้งสามารถทำนายได้ว่า ถ้าตนทำพฤติกรรมอะไร แล้วจะทำให้ผู้ปกครองแสดงพฤติกรรมใดในปริมาณเท่าใด การอบรมเลี้ยงดูหรือการปกครองแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผลมาก จึงเป็นสร้างสภาพแร้นแค้นน้อยแก่ผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง

ประการที่สอง การให้รางวัลและลงโทษอย่างเหมาะสมกับเจตนา และปริมาณพฤติกรรมที่แสดง การให้รางวัลหรือลงโทษที่เหมาะสม มีหลักการดังนี้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2541) 1) ให้รางวัลหรือลงโทษตามสิ่งที่กระทำ และปริมาณการกระทำ จึงเป็นการทำให้บุคคลเรียนรู้ว่า หนึ่ง เมื่อตนกระทำสิ่งที่ดี ย่อมได้ผลดีตอบแทน หรือ กระทำสิ่งไม่ดี ย่อมได้ผลไม่ดีตอบแทน และสอง ถ้าทำดีมาก ก็ย่อมได้ผลดีตอบแทนมาก หรือ ถ้าทำดีน้อย ย่อมได้ผลตอบแทนที่ดีน้อยด้วย 2) เวลาในการให้รางวัลหรือลงโทษ จะต้องกระทำทันทีหลังจากพฤติกรรมเกิดขึ้น บุคคลจึงจะเรียนรู้มากที่สุด เช่น เมื่อลูกทำความดี พ่อแม่ควรชมเชย กอด และ/หรือให้รางวัลทันที หรือ เมื่อลูกทำผิด พ่อแม่ก็ต้องลงโทษทันทีด้วย 3) ก่อนให้รางวัลหรือลงโทษควรพิจารณาเจตนาของผู้กระทำ โดยผู้ที่กระทำดีด้วยเจตนาดี ควรได้รับผลดีมากที่สุด ผู้ที่กระทำดีด้วยเจตนาที่แอบแฝงควรได้รับผลดีตอบแทนน้อยกว่า ส่วนผู้ที่การกระทำ

ผิดแต่ที่เป็นเจตนาดี ควรได้รับการลงโทษสถานเบา แต่ผู้ที่กระทำผิดด้วยเจตนาร้าย ควรได้รับการลงโทษสถานหนัก และ 4) อธิบายเหตุผลของการให้รางวัลหรือลงโทษในขณะที่ให้รางวัลหรือลงโทษ โดยอธิบาย 3 ข้อ ได้แก่ ข้อแรก อธิบายสาเหตุที่ทำให้ได้รับรางวัลหรือลงโทษ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่รับรางวัลหรือลงโทษ เรียนรู้ถึงสาเหตุของการได้รับรางวัลหรือลงโทษ ข้อสอง อธิบายถึงผลดีหรือผลเสียของการกระทำนั้น จะทำให้เรียนรู้ว่า ทำดียอมได้ดี ทำชั่วยอมได้ชั่ว และ ข้อสาม อธิบายถึงปริมาณการได้รับรางวัลหรือลงโทษนั้น จะทำให้เรียนรู้ว่า ทำดีมาก ยอมได้ผลดีมากกว่าทำได้น้อย หรือทำไม่ดีน้อย ยอมรับโทษเบากว่า ทำไม่ดีมาก ดังนั้นการให้รางวัลและลงโทษตามหลักการนี้ จะช่วยพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนแก่เยาวชนและบุคคลได้ปกครองได้เป็นอย่างดี

ประการที่สาม การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายของผู้ปกครอง ครู หรือหัวหน้า โดยหลักการที่สำคัญคือ การปฏิบัติตนต่อบุคคลที่อยู่ใต้ปกครอง ควรกระทำอย่างเสมอต้นเสมอปลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ปกครอง ครู หรือหัวหน้า อารมณ์เสียจากเรื่องอื่นๆ เมื่อต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใต้ปกครองก็ไม่ควรอารมณ์เสียใส่เขาเหล่านั้น นอกจากนี้ การปฏิบัติตนอย่างไม่สม่ำเสมอ มีอารมณ์แปรปรวน ซึ่งอาจเกิดจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่เรียกว่า Menopause (Genazzani, Spinetti, Gallo, Bernardi, 1999; Mishra & Kuh, 2006; Steiner, Dunn, & Born, 2003) ซึ่งมักเกิดขึ้นโดยเฉพาะกับผู้หญิงในวัยที่กำลังจะหมดประจำเดือน (อายุ 42 ถึง 50 ปี; Perlmutter & Hall, 1992) ที่เป็นผู้ปกครอง ครูอาจารย์ หรือหัวหน้า จะทำให้ผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง สับสนกับพฤติกรรมของท่าน ตลอดจนปฏิบัติตนไม่ถูก ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติตนอย่างไร เมื่ออยู่ในสภาวะนี้บ่อยครั้ง ผลเสียจะเกิดขึ้นที่จิตใจของผู้ใต้ปกครอง โดยในสภาวะนี้ผู้ใต้ปกครองทำนายความรู้สึกหรือพฤติกรรมของผู้ปกครองตนไม่ได้ รวมทั้งไม่สามารถทำนายได้ว่า เมื่อตนปฏิบัติตัวเช่นนี้จะเป็นที่พอใจหรือไม่พอใจของผู้ปกครอง และไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้ที่ปกครองได้ด้วย ผลการวิจัยของ ดุจเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2537) ได้ศึกษา

นักเรียนมัธยมปลาย จำนวน 136 คน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ นักเรียนที่มารดา มีอายุระหว่าง 42-50 ปี ซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่กำลังจะหมดประจำเดือน และนักเรียน ที่มารดามีอายุที่ไม่อยู่ในช่วงอายุนี้ จัดเป็นมารดาที่ไม่อยู่ในวัยที่กำลังจะหมด ประจำเดือน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนรายงานว่ มารดาของตนที่อยู่ใน ช่วงวัยกำลังจะหมดประจำเดือน อบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อยกว่า มารดาประเภทตรงข้าม ผลเช่นนี้ปรากฏเฉพาะในนักเรียนชาย นอกจากนี้ นักวิจัยในอดีตยังพบอีกว่า การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพจิต (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, 2536) และ ความเชื่ออำนาจในตนของบุตรด้วย (เช่น ทศนา ทองภักดี, 2528; ลินดา สุวรรณี, 2543) ดังนั้น ผู้ปกครองที่มีปัญหาทางสรีระร่างกายเช่นนี้ จะทำให้ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองกลายเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ มีความ หวาดระแวง สุขภาพจิตเสื่อม มีอารมณ์แปรปรวน และอาจกลายเป็นโรคจิต หรือโรคประสาทได้ในที่สุด จึงจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะทางจิตด้านนี้สามารถที่ จะถ่ายทอดจากผู้ปกครองไปสู่ผู้ใต้ปกครองได้ ดังนั้น ลูก ลูกศิษย์ และลูกน้อง ของผู้ปกครอง ครู และหัวหน้าที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง จึงมักเป็นผู้ที่มีความ เชื่ออำนาจในตนสูงด้วย หรือในทางตรงข้าม ลูก ลูกศิษย์ และลูกน้อง ของผู้ปกครอง ครู และหัวหน้าที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ มักเป็นผู้ที่มีความ เชื่ออำนาจในตนต่ำด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม กับการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ อำนาจในตน

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและเหตุการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตลักษณะด้าน ความเชื่ออำนาจในตนของบุคคลเป็นอย่างมาก ผลการวิเคราะห์ห้ภูมิาน (Meta-analysis) ของ Twenge, Zhang และ Im (2004) แสดงให้เห็นว่า ปริมาณ ความเชื่ออำนาจในตนของนักศึกษาอเมริกันในปัจจุบันลดลงเป็นอย่างมากเมื่อ เทียบกับในอดีต โดยพบว่า 80% ของนักศึกษาชาวอเมริกันในปี ค.ศ. 2002

มีความเชื่ออำนาจนอกตน ซึ่งเชื่อว่า ชีวิตของตนถูกควบคุมจากปัจจัยภายนอกมากกว่า ที่ตนจะเป็นผู้ควบคุม โดยมีความเชื่อเช่นนี้มากกว่านักศึกษาในปี ค.ศ. 1960 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะความรุนแรงที่เกิดขึ้นในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะเหตุการณ์ก่อการร้าย และเหตุการณ์ภัยทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่บุคคลไม่สามารถทำนายได้ว่า จะเกิดขึ้นเมื่อใด และในปริมาณความรุนแรงเพียงใด สิ่งเหล่านี้เป็นภัยคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล จึงทำให้บุคคลรู้สึกว่ ตนเองสูญเสียการควบคุมการดำเนินชีวิตของตน และมีความรู้สึกว่ ปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลในการควบคุมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตน จึงส่งผลให้มีความเชื่ออำนาจนอกตนเพิ่มขึ้น

สรุป

ความเชื่ออำนาจในตนเป็นจิตลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งที่จะนำทางให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างประสบความสำเร็จและมีความสุข ความเชื่ออำนาจในตนมีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการทำนายความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่งที่จะขึ้น ตลอดจนความเชื่อที่ว่ตนจะควบคุมให้เกิดผลดังกล่าวในปริมาณต่างๆ ได้ ผู้ที่มีความสามารถในการทำนายและควบคุมมาก จะเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก และมักเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่น่าปรารถนามากด้วย ความเชื่ออำนาจในตนสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการเรียนรู้ทางสังคม และจากสภาพแวดล้อมที่บุคคลกำลังเผชิญอยู่

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ สุวรรณโชติ. (2548). ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้าน
สถานศึกษา และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเป็น
กัลยาณมิตรของนักศึกษาปริญญาตรี. ภาคนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กุหลาบ ไทโร้ภู. (2546). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม
การรักษาความสะอาดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.
ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนา
สังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เกษม จันทร. (2541). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการต้านทานการ
เสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. ภาคนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กมลา วัชรานันท์. (2546). ปัจจัยเชิงเหตุและผลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม
อาสาสมัครพัฒนาของนักศึกษามหาวิทยาลัย. ภาคนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- งามตา วินิตานนท์. (2536). ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมของ
บิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร. รายงานการวิจัย
ฉบับที่ 50. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร.
- จินตนา บิลมาศ และคณะ. (2529). คุณลักษณะของข้าราชการพลเรือน.
รายงานการวิจัย. สถาบันข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.

- จิรวัดนา มั่นยืน และ รุ่งทิพย์ สมานรักษ์. (2546). การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหลบหนีการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษา. รายงานการวิจัย. ทูลอดหนุ่การวิจัย. โครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาาระบบพฤติกรรมไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชนม์นิภา วรกวิน และ ลินดา สุวรรณดี. (2547). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดส์ของนักศึกษาชายในสถาบันอุดมศึกษา. รายงานการวิจัย. ทูลอดหนุ่การวิจัย. โครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาาระบบพฤติกรรมไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชวนชัย เชื้อสาธุชน. (2546). ตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมของพฤติกรรมประหยัดทรัพยากรของอาจารย์ในสถาบันราชภัฏ. รายงานการวิจัย. ทูลอดหนุ่การวิจัย. โครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาาระบบพฤติกรรมไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชัยยุทธ กุลตั้งวัฒนา, ศุภชัย สุพรรณทอง, ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และแจ่มใส รัตนมาลี. (2547). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจริยธรรมในการบริการของมัคคุเทศก์ไทย. รายงานการวิจัย. ทูลอดหนุ่การวิจัย. โครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาาระบบพฤติกรรมไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ฐานันดร เปียศิริ. (2545). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประหยัดพลังงานไฟฟ้าของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการห้องเรียนสีเขียว. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- นรา จันชนะกิจ. (2548). ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการระหว่างครอบครัว
สังคม และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์
มือถืออย่างเหมาะสมของนักศึกษา. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงกมล พรหมลักขโณ. (2549). ตัวชี้วัดทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับ
พฤติกรรมฉลาดดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนปลาย. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2527). จุดนัดพบของจิตวิทยา มานุษยวิทยา และ
สังคมวิทยา ที่สาเหตุและผลของการอบรมเลี้ยงดู. วารสารแนะแนว,
18, 16-20.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2536). การพัฒนาจริยธรรมผู้ได้บังคับบัญชา
ชุดฝึกอบรมทางไกล หลักสูตรการบริหารสำหรับหัวหน้าส่วน
ราชการในภูมิภาค. สถาบันข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและการ
พัฒนาบุคคล. (พิมพ์ครั้งที่ 1). โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ.
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2541). ตำราชั้นสูง เรื่อง การปรับพฤติกรรมเพื่อ
พัฒนาประเทศ. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแขประจักษ์. (2520). จริยธรรมของ
เยาวชนไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 21. สถาบันวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. (2536). **ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน**. รายงานการวิจัย. สำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2547). **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมของหัวหน้าสถานีนามัยตำบล**. รายงานการวิจัย. ศูนย์ทุนหนุนการเขียนรายงานการวิจัย. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. (2537). ปัญหาทางสรีระ-สังคมของมารดากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น. **วารสารจิตวิทยา, 1(2)**, 85-99.
- ทัศนาก้องภักดี. (2528). **ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลกับความเชื่ออำนาจในตนของเด็กวัยรุ่นไทย**. ปริญญาโทนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัชชัย ศรีพรงาม. (2547). **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานอย่างปลอดภัยของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและปั่นด้าย**. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประชิด สุขอนันต์. (2545). **ปัจจัยส่วนบุคคลและสถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับความสุขในชีวิตและการคิดฆ่าตัวตายในนักเรียนมัธยมศึกษา**. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระมหาใจ สอนไผ่. (2547). **ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้าน วัด โรงเรียน และจิตลักษณะ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาของสามเณรผู้เรียนบาลี**. ภาคนิพนธ์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

- พระมหาไชยา กาละปักษ์. (กำลังดำเนินการ). ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้านสถานศึกษา สื่อ และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพบุรุษของนักเรียนอาชีวศึกษา. ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระมหาสัญญา สวัสดิ์โรสง. (2548). ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้าน วัด โรงเรียนและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการนับถือพระพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าร่วมโครงการค่ายพุทธบุตร. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระสวรงค์ ยมสีดา. (2548). ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการบ้าน วัด โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรรณราย พิทักษ์เจริญ. (2543). จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพและจิตของข้าราชการสูงอายุ. ภาคนิพนธ์. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยุทธนา ภาระนันท์ และ นิภาพร โชติสุดเสนห์. (2546). ปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ของทหารเกณฑ์ รายงานการวิจัย โครงการแม่บท:การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- รุจิเรศ พิษิตานนท์. (2545). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมฉลาดเลือกกินของนักเรียนวัยรุ่นตอนปลาย. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- รังสรรค์ หังสนาวิน (2549). **ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอย่างมุ่งสัมฤทธิ์ของพัฒนากร.** ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ฤกษ์ชัย คุณูปการ. (2547). **ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องในสาเหตุต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันราชภัฏ.** รายงานการวิจัย โครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ลินดา สุวรรณดี. (2543). **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการลดปริมาณขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณ.** วิทยานิพนธ์ สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรรณะ บรรจง. (2537). **ลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของเยาวชนไทยจากชุมชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้.** ปริญญาวิทยาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณะ บรรจง. (2546). **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมทางการเมืองของครูภาคใต้.** รายงานการวิจัย.ทุนอุดหนุนการวิจัยในโครงการวิจัยแม่บท : การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วรวรรณ อัครกุล และคณะ. (2546). **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมารดาในการดูแลทันตสุขภาพแก่บุตรก่อนวัยเรียน.** รายงานการวิจัย. ทุนอุดหนุนการวิจัย. โครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ .

ศักดิชัย นิรัฐทวี (2532) ความแปลกแยกกับพฤติกรรมการทำงานของครู
สังกัดกรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศุภชัย สุพรรณทอง. (2544). ปัจจัยทางจิตและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ
พฤติกรรมทางเลือกอย่างมีจริยธรรมของนักศึกษาสถาบันราช
ภัฏ. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะ
พัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุกมล มุ่งพัฒนสุนทร. (2546). ปัจจัยทางจิตสังคมและลักษณะทางพุทธ
ศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรักษาสัตว์ของนักเรียนวัยรุ่นชาย
ในชนบท. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.

สุธาสิณี ทองลิ้ม. (2548). จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ
พฤติกรรมรับผิดชอบบุตรในวัยเรียนของผู้ปกครอง. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะพัฒนา
สังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุमितตรา เจิมพันธ์. (2545). จิตลักษณะและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ
พฤติกรรมการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนา
สังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุพัตรา ธรรมวงษ์. (2544). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม
เคารพสิทธิมนุษยชนในงานพยาบาลผู้ป่วยใน. ภาคนิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะพัฒนา
สังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- แสงจันทร์ แก้วประทุมรัตน์. (2549). ปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะและ
 สถานการณ์ตามทฤษฎีผู้นำของฟีลเดอร์ที่เกี่ยวข้องกับ
 ประสิทธิภาพในการทำงานของพัฒนาการอำเภอ. ภาคนิพนธ์
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบัน
 บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- แสงอรุณ ธรรมเจริญ และ ลินดา สุวรรณดี. (2547). ตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมของ
 พฤติกรรมจริยธรรมของวัยรุ่นในเขตที่มีแหล่งยั่วยุในระดับ
 ต่างกัน. รายงานการวิจัย.ทุนอุดหนุนการวิจัย. โครงการวิจัยแม่บท:
 การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
 แห่งชาติ.
- อภิรดี โสภางค์. (2547). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการ
 ทำงานอย่างมีจริยธรรมของเจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้. ภาค
 นิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อ้อมเดือน สดมณี (2536) ผลการฝึกอบรมทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิต
 ลักษณะและประสิทธิผลของครู. ปรินญาณิพนธ์ ปรินญาณดุษฐ์
 บัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุบล เลี้ยววาริณ. (2534). ความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อจิตลักษณะ
 และพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินญา
 นิพนธ์ดุษฐ์บัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. **Organization and Human Decision Process**, **50**, 179-211.
- Bandura, A. (1986). **Social foundations of thought and action : A social cognitive theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Geis, K.J., & Ross, C.E. (1998). A new look at urban alienation: The effect of neighborhood disorder on perceived powerlessness. **Social Psychology Quarterly**, **61(3)**, 232-246.
- Genazzani, A.R., Spinetti, A., Gallo, R., & Bernardi, F. (1999). Menopause and the central nervous system: Intervention options. **Maturitas**, **31**, 103-110.
- Grob, A., Little, T.D., Wanner, B., & Wearing, A.J. (1996). Adolescents' well-being and perceived control across 14 sociocultural contexts. **Journal of Personality and Social Psychology**, **71(4)**, 785-795.
- Guttman, J., Bar-Zohar, Y., & Statter, K. (1981). Locus of control and moral judgement: A cross-cultural study in Israel. **Journal of Moral Education**, **10(3)**, 186-191.
- Helgeson, V.S. (1992). Moderators of relation between perceived control and adjustment to chronic illness. **Journal of Personality and Social Psychology**, **63(4)**, 656-666.
- Jackson, L.E., & Coursey, R.D. (1988). The relationship of god control and internal locus of control to intrinsic religious motivation, coping and purpose in life. **Journal for the Scientific Study of Religion**, **27(3)**, 399-410.

- Ludtke, H.A., & Schneider, H.G. (1996). Habit-specific locus of control scales for drinking, smoking, and eating. **Psychological Reports, 78**, 363-369.
- Mishra, G., & Kuh, D. (2006). Perceived change in quality of life during the menopause. **Social Science and Medicine, 62**, 93-102.
- Montag, I., & Comrey, A.L. (1987). Internality and externality as correlates of involvement in fatal driving accidents. **Journal of Applied Psychology, 72(3)**, 339-343.
- Perlmutter, M., & Hall, E. (1992). **Adult development and aging**. (2nd Ed.) (pp. 298-299). New York: John Wiley & Sons.
- Phillips, J.M., & Gully, S.M. (1997). Role of goal orientation, ability, need for achievement, and locus in the self-efficacy, and goal setting process. **Journal of Applied Psychology, 82(5)**, 792-802.
- Rotter, J.B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. **Psychological Monograph, 80(1)**, whole issue.
- Rotter, J. (1989). Internal versus external control of reinforcement: A case history of a variable. **American Psychologist, 45(4)**, 489-493.
- Steiner, M., Dunn, E., & Born, L. (2003). Hormones and mood: From menarche to menopause and beyond. **Journal of Affective Disorders, 74**, 67-83.
- Tetrick, L.E., & LaRocco, J.M. (1987). Understanding, prediction, and control as moderators of the relationship between perceived stress, satisfaction, and psychological well-being. **Journal of Applied Psychology, 72(4)**, 538-543.

Twenge, J.M., Zhang, L., & Im, C. (2004). It's beyond my control: A cross-temporal meta-analysis of increasing externality in locus of control, 1960-2002. **Personality and Social Psychology Review**, 8(3), 308-319.
